

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Viite: E 57/2017 vp, kirjallinen asiantuntijalausunto

Tietokantadirektiivin uudistamistarpeet

Medialiitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto valtioneuvoston selvityksestä E 57/2017 vp. Selvitys liittyy Euroopan unionin komission kuulemiseen tietokantadirektiivin 96/9/EY uudistamistarpeista. Näkemyksensä Suomen kannasta liitto toteaa seuraavaa:

Pääviestit

1. Suomen kannassa on pohdiskeltu ansiokkaasti tietokantojen suojaan liittyviä erilaisia ulottuvuuksia ja uudentyypisiä haasteita. Kuten taloudellisia vaikutuksia koskevassa kirjelmän kohdassa on todettu, erillistä "tietokantasektoria" ei varsinaisesti ole, vaan tietokantoja luodaan laajasti teollisuuden ja tuotannon eri aloilla.
2. Luovilla toimialoilla merkittävin osa liiketoiminnassa syntyvistä tietokannoista on sisältötietokantoja. Esimerkiksi sanoma- tai aikakauslehtien numerot voivat olla tekijänoikeuden suojaamia tietokantoja. Suomen kannan mukaan "Suomi katsoo, että tietokantasuoja on edelleen relevantti suojamuoto niillä toimialoilla, joissa tietokantojen kaupallinen hyödyntäminen perustuu yksinoikeuteen." Tämä on erittäin tärkeä ja kannatettava linjaus.
3. Kirjelmän mukaan "tulisi varmistaa, ettei EU:n säädöstyössä luoda uusia yksinoikeuksia datan hallintaan". Komissio on ehdottanut digitaalisten sisämarkkinoiden tekijänoikeusdirektiivissä uutta yksinoikeutta, jonka nojalla lehtien kustantajat saisivat yksinoikeuden lisensoida (myöntää lupia) julkaisujensa digitaaliseen kopiointiin ja saattamiseen yleisön saataviin. Julkaisut eivät ole "dataa", vaan datasta jalostettua informaatiota. Toivoisimme

sivistysvaliokunnan kuitenkin selkeyden vuoksi painottavan lausunnossaan, ettei kielteinen kanta uusiin yksinoikeuksiin koske lehtijulkaisujen suojaa.

4. Julkisin varoin kustannettujen tietovarantojen käytettävyys ja tutkimustiedon avoimuus on kirjelmän mukaan otettava huomioon kehitettäessä tietokantasuojaa. Tältä osin kannanotto vaatii tärkeän täsmennyksen: tekijänoikeuksien suojan ja julkaisua koskevien sopimusten asettamisessa rajoissa. Osa julkisin varoin kustannettujen tietovarantojen sisällöistä on julkaistu kirjoina tai lehtiartikkeleina ja kustantajat ovat hankkineet tutkijoilta sopimuksin oikeudet aineistoon. Näitä sopimuksia on kunnioitettava sopimusten sitovuuden periaatteen mukaisesti. Jos yliopistot, korkeakoulut ja tutkimuslaitokset voisivat julkistaa kirjat ja lehdet omissa julkaisuarkistoissaan "tutkimustiedon avoimuuden" nimissä, sopimatta asiasta oikeudenhaltijoiden kanssa, kannustin tieteelliseen julkaisemiseen katoaisi. Tällä voisi olla laajakantoiset kielteiset seuraukset tutkimustoiminnalle ja tutkijoiden meritoitumiselle.
5. Kirjelmässä nostetaan esiin kysymys siitä, tuleeko tietokantaoikeuden omistajan voida kieltää vapaasti internetissä saatavilla olevan tietokannan käyttäminen. Jos esimerkiksi lehdenkustantajan ansaintamalli perustuu kuluttajamyynnin sijasta mainosansaintaan, lehdet ovat "vapaasti internetissä saatavilla". Lehtien (eli tietokantojen) kaupallisessa tarkoituksessa tapahtuva hyödyntäminen tulee voida lisensoida korvausta vastaan. Kirjelmässä nähdään tekijänoikeus ensisijaisesti kiello-oikeutena, kun oikeudenhaltijoiden näkökulmasta kieltämistä olennaisempaa on salliminen eli oikeuksien lisensointi.
6. Tekstin- ja tiedonlouhinta tulisi mielestämme järjestää oikeudenrajoitusten sijasta sopimuksin. Sopimuslisenssisääntelyllä sopimukset on mahdollista saada kaikki oikeudenhaltijat kattaviksi, mikä turvaa tiedonlouhijoiden aseman. Sopimuksissa voidaan myös sopia, miten pääsy louhittavaan aineistoon järjestetään siten, etteivät yritysten oikeudet edut vaarannu.
7. Tietokantasuojalla ei kirjelmän mukaan tulisi vaarantaa yhteiskunnallisesti merkittävää kehitystä, josta esimerkkinä mainitaan muun muassa esineiden internetin toteutuminen. Sikäli kuin esineiden internetiä rakennetaan yksityisten yritysten investointeihin perustuvien tietokantojen sisällön varaan, tietokantojen taloudellisesta hyödyntämisestä tulisi mielestämme sopia asianomaisten yritysten kanssa. Esineiden internet tuottaa todennäköisesti paljon hyvää, mutta se ei kuitenkaan ole kaikissa tilanteissa ja hinnalla millä hyvänsä edistettävä itseisarvo. Tietokantasuojaa kehitettäessä tulisikin huolellisesti punnita eri intressien painoarvoa ja ottaa arvioinnissa huomioon perusoikeudet, kuten elinkeinovapaus. "Yhteiskunnallinen merkittävyys" kuulostaa hyvältä, mutta ilman tarkempaa sisältöä se on liian löyhä peruste tietokantasuojan rajoittamiselle.
8. Joiltain osin media-alalla syntyvät tietokannat ovat saman tyyppisiä kuin muillakin toimialoilla, kuten esimerkiksi yritysten asiakastiedoista tai tuotteiden ja

palveluiden tilaustiedoista koostuvat tietokannat. Nämä tietokannat voivat sisältää yrityssalaisuuksiksi katsottavia tietoja. On perusteltua, että tietokantasuojan avulla yritykset voivat jatkossakin pitää nämä tietokannat oman määräysvaltansa alla.

9. Suomen kannan loppuosassa viitataan teknologisiin läpimurtoihin ja datan sujuvaan hyödyntämiseen: "Suomi pitää tärkeänä, että tulevissa toimissa keskitytään toimenpiteisiin, joilla voidaan parantaa dataa innovatiivisesti hyödyntävän digitaalisen liiketoiminnan edellytyksiä." Nämä toimenpiteet tulee toteuttaa niin, ettei kyseistä dataa (enemmän tai vähemmän innovatiivisesti) tuottavien yritysten liiketoiminnan edellytyksiä poljeta. Myös start-up-yritysten on perustettava liiketoimintansa toisten yritysten oikeuksien kunnioittamiseen.

Medialiitto ry

Satu Kangas
johtaja, lakiasiat ja viestintäpolitiikka

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenyrityksemme edistävät sananvapautta, kotimaista kulttuuria ja demokratiaa tuottamalla suomalaisille laadukkaita mediatuotteita ja -palveluja. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, Sanomalehtien Liitto ja Suomen Kustannusyhdistys. Yhdessä edustamme lähes 700:ää yritystä, jotka työllistävät noin 20 000 henkilöä ja tuottavat 4,3 miljardin euron liikevaihdon.